

בגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשְׁת בְּשִׁלַּח

יג' שבט תשפ"ו

ברכת הלבנה

טו' בשבט ביום שני

שוכבים ב, ה, ב

יציאת השבת:

17:50

ירושלים: 17:51

הפטרה: ותשר דבורה. אשכ: ודבורה אשה נביאה

יציאת שבת ר"ת: 18:15

גיליון 948

כניסת השבת:

16:40

ירושלים: 16:36

שבת שירה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

השבת נקרא בתורה פרשת בשלח, שבת זו נקראת 'שבת שירה', על שם שירת הים שאמרו בני ישראל אחר קריעת ים סוף, והיא כתובה בפרשה זו. אמנם, יש בפרשה זו עוד הרבה עניינים: יציאת מצרים, קריעת ים סוף, חוק ומשפט, מן, באר ומלחמת עמלק; אף על פי כן לא יחדו ישראל שם לשבת זו, אלא על שם השירה בלבד, כי שירה זו של ישראל נחשבת בכל הדורות כאילו עכשיו אמרוה. אמרו חכמים: איזהו בן עולם הבא, כל האומר פרק שירה בכל יום.

כל היקום מלא שירה לבוראו וכל בריה ובריה שרה שירתה ליוצרה. הכלב שהוא רעב תמיד, אומר שירה ומזמין הוא את הכל לשיר עמו ואומר (תהילים צה, 1): "בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו". נמלה זו שכל ימיה ששה חדשים, אומרת שירה בכל יום. מה היא אומרת? (שם קלו, כה): "נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו". והאדם, האם הוא חסר מכל הבריות? היכן היא שירתו שהוא משורר לפני אלוקי חסדו? אלא נותן את כל מעייניו בעולם הזה שהוא חסר ואינו רואה את החסדים שסובבים אותו. רואה את החסרות ואינו רואה את היתרות, בבחינת 'ויחננו בחסרות'. ברם, כשנפקחות עיניו ויודע שאינו יחיד ולא עוזב בעולם וזוכר כי עיני ה' אלוקיו עליו מראשית חלדו עד סוף אחריתו, או אז מתמלא לבו שירה. אותה שעה, בן עולם הבא הוא ודאי, שכן דבוק הוא ביוצרו ובוראו מעולם ועד עולם.

מופלאה היא הסמיכות שבין שבת שירה לטו' בשבט. מתחברת לה שירת היקום כולו עם שירתם של ישראל "כל ציץ עשב אומר דבר, כל אבן לוחשת איזה סוד, כל הבריאה אומרת שירה", (לחירא). יהי רצון שעל אף המצב הבטחוני, נזכה לחוש את שירתה המיוחדת של הבריאה ולהודות ליוצרה בלבב שלם.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לגזקקים * הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

סדר טו' בשבט

לשם יחוד קדש בריך הוא ושכינתה, בדחילו ורחימו, ורחימו ודחילו, ליחדא שם יו"ד ק"י בוא"ו ק"י ביחודא שלים (י-ה-ו-ה) בשם כל ישראל. הנה אנו באים לקיים מנהג ישראל עם קדושים, לברך על הפרות וללמוד עליהם ביום הזה, כמו שתקנו לנו רבותינו זכרונם לברכה, עם כל המצוות הקלוות בה, לתקן את שרשה במקום עליון. לעשות נחת רוח ליוצרנו ולעשות רצון בוראנו. ונעלה לפניו ותפארו כאלו פנוו בכל הפגנות הראויות לכוון במצוה זו. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. ומעשה ידינו כוננה עלינו. ומעשה ידינו כוננהו:

על מיני מאפה מברך:

ברוך אתה יידי א-להינו מלך העולם בורא מיני מזונות.

חיטה: חמשה דברים חביבין בחלה, החטים והשעורים והפסאין ושבלת שועל ושיפון, הרי אלו חביבין בחלה, ומצטרפין זה עם זה, ואסורין בחדש מלפני הפסח, ומלקצור מלפני העמר. ואם השרישו קדם לעמר, העמר מתירן. ואם לאו, אסורין עד שיבוא העמר הבא:

יין: יקח כוס יין או מיץ ענבים ויאמר: אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו: כבס בני לבשו ובדס ענבים סותה. חכלילי עינים מיין, ולבן שנים מחלב: (בראשית מט, י"א-י"ב). לבבתי אחתי כלח לבבתי באחת מעיניך באחד ענק מצורניך: מה יפו דידך אחתי כלח מה טבו דידך מיין וריח שמנך מכל בשמים: (מלוקט משיר השירים). ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד: (תהילים קד).

יברך בורא פרי הגפן: ויכוון לפטור כל שאר משקין.

סברי מרגן ועונים - לחיים

ברוך אתה יידי א-להינו מלך העולם, בורא פרי הגפן.

על פרי העץ מברך:

ואם יש לפניו משבעת המינים יקדים לברך על הפרי הקרוב יותר בפסוק ל"ארץ".

ברוך אתה יידי א-להינו מלך העולם בורא פרי העץ:

ואם יש לו פרי חדש יברך גם ברכת שהחיינו:

ברוך אתה יידי א-להינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו

והגיענו לזמן הזה:

זיתים: המדל בזיתים, בית שמאי אומרים, יגום. ובית הלל אומרים, ישראל. ומוזדים במחליק עד שיגום. אינה הוא המדל, אחד או שנים. המחליק, שלשה, זה בצד זה. במה דברים אמורים, מתוך שלו. אבל מתוך של חבירו, אף המחליק, ישראל: (משנה שביעית ד, ד).

תמרים: ואלו דברים מתעשרין דמאי בכל מקום. הדבילה, והתמרים, והחרובים, הארז, והכמון. הארז שבחוצה לארץ, כל המשתמש ממונו פטור: (משנה דמאי ב, א).

הרואה תמרים בחלום - תמו עונותיו שנאמר "תם עונך בת ציון" (ברכות נו) מה תמרה זו אין בה פסולת אלא תמרים לאכילה לולבין להילול חריות לסיכוך וכו'... כך הם ישראל אין בהם פסולת אלא מהם בעלי מקרא, מהם בעלי משנה, מהם בעלי אגדה, מהם בעלי מצות, מהם בעלי צדקות.

ענבים: המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל, מתר להביא זרע אל תחת המותר. ואם הלך החדש, יחזירנו. מעשה שהלך רבי יהושע אצל רבי ישמעאל לקפר עויו, והראהו גפן מדלה על מקצת תאנה. אמר לו, מה אני להביא זרע אל תחת המותר. אמר לו, מתר. והעלהו משם לבית המגנה, והראהו גפן שהיא מדלה על מקצת הקורה וסדן של שקמה, ובו קורות הרבה. אמר לו, תחת הקורה זו אסור, והשאר מתר:

תאנים: מאימתי אכלין פרות האילן בשביעית, הפגים, משני ירחו, אוכל בהם פתו בשדה. בחלו, פוגם לתוך ביתו. וכן פירא בהם בשאר שני שבוע חייב בפעשורות: (משנה שביעית ד, ז).

הרואה תאנה בחלום - תורתו משתמרת בקרבו שנאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" (ברכות דף נ). למה נמשלה תורה כתאנה? שרוב האילנות הזית הגפן התמרה נלקטים כאחת והתאנה נלקטת מעט מעט, כך התורה היום לומד מעט ולמחר הרבה לפי שאינה מתלמדת לא בשנה ולא בשנים. עליו נאמר "נוצר תאנה יאכל פריה" מהו יאכל פריה? פרי של תורה.

רימונים: קלפי רמון והנץ שלו, קלפי אגוזים והגלעין, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית, הצבע, צובע לעצמו, ולא יצבע בשכר, שאין עושים סחורה בפרות שביעית: (משנה שביעית ז). הרואה רימונים בחלום - אם תלמיד חכם הוא יצפה לתורה שנאמר "אשקך מיין הרקח מעסים רמוני". ואם עם הארץ הוא יצפה למצוות שנאמר "כפלה הרמון רקתך" מאי רקתך? אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון. (ברכות נו).

אתרוג: אתרוג שזה לאילן בשלשה דרכים, ולירק בדרך אחד. שזה לאילן בערלה ובכרעי, ובשביעית. ולירק בדרך אחד, שבשעת לקיטתו עשורו, דברי רבן גמליאל. רבי אליעזר אומר, שזה לאילן בכל דבר: (משנה בכורים ב). ונוהגים להתפלל שיזמין לו הקב"ה אתרוג נאה לסוכות.

על פרי האדמה מברך: ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם בורא פרי האדמה.

פיצד מברכין על הפרות. על פרות האילן אומר, בורא פרי העץ, חוץ מן היין, שעל היין אומר בורא פרי הגפן. ועל פרות הארץ אומר בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. ועל הירקות אומר בורא פרי האדמה. רבי יהודה אומר, בורא מיני דשאים: (משנה ברכות ו, א).

ברכה אחרונה מעין שלוש:

ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, על:

אם אכל מזונות יאמר - המנהיג ועל הפלפלה: אם שתה יין יאמר - הגפן ועל פרי הגפן: אם אכל פירות משבעת

מינים יאמר - העץ ועל פרי העץ:

ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפרה ולשבוע מטובה. רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל הר ציון משכן כבודך. ועל מונפקך. ועל היכלך. וקנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו. והעלנו לתוכה. ושמחנו בבנינה

ונברכה עליה בקדשה ובטהרה:

בשבת: וקצה והחליצנו ביום השבת הזה: כי אתה טוב ומטיב לכל ונוודה לך ה' אלהינו על הארץ: ועל המנהיג ועל הפלפלה: | ועל הגפן: | ועל הפרות: | על של א"י אומר: ועל מחיתתה ועל פלפלתה: | ועל פרי גפנה: | ועל פרותיה: | ברוך אתה ה', על הארץ ועל: המנהיג ועל הפלפלה. | פרי הגפן | הפרות | ועל של א"י אומר: ועל | מחיתתה | ועל פרי גפנה | ועל פרותיה:

הלכות טו' בשבט

ט"ו בשבט נקרא במשנה ראש השנה לאילנות, לענין ספירת השנים לנטע רבעי ולענין מעשרות. למרות שחז"ל לא הזכירו יום זה כיום חג, מצאנו בכתבי הראשונים והגאונים שנהגו ביום זה כיום חג ונהגו לומר תפילות ופיוטים מיוחדים ליום זה. בקהילות ספרד שומעים על מנהג זה בשנת של"ט. ומזכירו בספר "עבור שנים" רבי יששכר בן שושן זצ"ל מחכמי מרוקו שהתיישב בצפת בתקופה ההיא, וכך הוא כתב: "יום ט"ו בשבט ר"ה לאילנות, לכך אין בו נפילת אפיים בתפלה ולא מתעניין בו, והאשכנזים יצ"ו נוהגין להרבות בו במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום". ומני אז השתרשו מנהגי ט"ו בשבט בקרב יהדות ספרד אשר הוציאו בעבורו ממון רב וכבדוהו בהדלקת נרות, בשיירים ובתשבחות וכמיהה לארץ ישראל.

א. ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות לענין ערלה ולתרומות ומעשרות. אין אומרים בו תחנון, כי שמחת האילן משפיעה על שמחת האדם - "כי האדם עץ השדה" (עיין שולחן ערוך קל"א, ו).

ב. נחלקו הדעות אם אומרים תחנון במנחה שלפניו (עיין פ"ח) ונהגו לא לומר תחנון גם במנחה שלפניו (עיין משנה ברורה ס"ק לב וכף החיים ס"ק קא).

ג. יש נוהגים ללמוד בליל ט"ו בשבט בסדר "פרי עץ הדר". ויש נוהגים להרבות בלימוד ענייני מעלת פירות הארץ ומעלת ארץ ישראל הכל לפי הלומדים וכפי הזמן.

ד. נוהגין להרבות באכילת פירות האילן בליל וביום ט"ו בשבט, ומשתדלים שיהיו מהפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. (עיין מג"א קלא ס"ק טז, כף החיים ס"ק צז משנ"ב ס"ק לא).

ה. עדיף לאכול מפירות שגדלו בארץ ישראל ולברך עליהם תחילה אם הם מאותו סוג של פירות חו"ל (עיין בן איש חי מוטות ואחרונים). יש לבדוק את הפירות מתולעים ושאר מזיקים.

ו. יש להקפיד במיוחד ביום זה על הברכות שמברך על הפירות שיהיו כדון, ויהיו בכוונת הלב, כיון שבהם מביא האדם ברכה לפירות האילן. (עיין ראש השנה טז ורש"י שם).

ז. כשמברך על הפירות יברך על הפרי החשוב ביותר קודם אם רוצה לאכול ממנו, והחשוב הוא זה הכתוב קרוב ביותר למילה "ארץ" בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש". ולכן הסדר הוא: לחם לסוגיו, עוגות, יין, זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון, שאר פירות העץ, פירות האדמה, ברכת "שהכל", ברכת הריח. אחרי הברכה כנ"ל - אין חשיבות לסדר האכילה.

ח. יתפלל בט"ו בשבט על אתרוג מהודר לסוכות. (עיין לשון חכמים ח"א לח).

ט. מי שקנה פירות לא מעושרים שחנטו קודם ט"ו בשבט וקנה פירות נוספים שחנטו אחר ט"ו בשבט וגם הם אינם מעושרים - אינו יכול להפריש מפירות אלו על אלו וישאל שאלת חכם.

י. סדר הברכות נקרא במלים "מגע אש": מזונות - המוציא "מזונות". נָפַן - בָּרְכָה על יין. עֵץ - בָּרְכָה על פרי העץ משבעת המינים או פרי העץ אחר אם אין משבעת המינים (ולדמ"ב"ם תמיד מברך על פרי שחביב עליו). אֲדָמָה - בָּרְכָה על פרי אדמה משבעת המינים או אחר. שֶׁהַכֹּל - בָּרְכָה על מים וכדומה או בָּרְכָה על דָּבָר שאינו יודע ברכתו. אם יש לפניו עוגה ויין - קֵדָם וְבָרַךְ "מזונות" על העוגה ואחר כך "הגפן" על היין. אם יש יין וזית או תמר וְבָרַךְ קֵדָם על היין ואחר כך "העץ".

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: ציפורה ויהושע לוי. שרה בת שמחה. עזר בן עישה. תקוה בת עזיהו. אלנה בת גאן. אסתר בת זרבה. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זרדה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בר בן מיכל. דוד ביטון הי"ו.

לעילוי נשמת: הר"ר עקיב. דוד מ'מאליה. רבי מסעוד מלול. רבי יעקב וסרים שושן. יצחק דודני. מקסים דודני. טרי חום. ישראל אברהם נח. אהרן מעלים. חד נחסבת. מיר פילק. מרדכי בן חנו. אסתר ועבר חום. עמוס דמרי. אסתר בת תורא. אליהו בת פחידה. איהבן שמעון. עזיהבת דוד. יצחק ולאחא אסטרונו. עזיהבמס. דהרהל לוי. בנימין יהודה. מיריה שמעון. אסתר אלקוב. אברהם בן שניא אלטר. לאור רחמים. דבורה ואילן מעלים. מיכאל ועקמן. אדני ואדני. אלה שחר. יצחק בן פנינה. יצחק ושנחא אילוז ז"ל. אורי יצחק אילוז הי"ד. סך יאיר יעקב שושן הי"ד. לע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצי, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד. אברהם ולאח ציטרון ז"ל.

להחזרת נעדר צה"ל ושבייו ובהם: רון ארד, יהודה כין, גיא חבר. רן גואילי הי"ד.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483